RONDALLA

Ditxós temps de ma infantesa! ¡Qui á ser petit pogués tornar!

Los recorts dels jorns en que corría á peu nú per los boscos y prats del Mas, son tacas en mon cor que 'l pas dels anys no borra; los d' avuy son gotas de rosada que al escalf de las passions s' assecan y evaporan esperant los de demá. Llavors tot era alegría, res de migranyas. Ni un sol pensament trist mon cervell ennuvolava, com no fos la por de no poguer sortir ab la remada en cas de pluja al estiu y de neu si eram al hivern.

Quan lo Juny s' acostava y la palla dels blats, ja seca, comensava á petar, corrent assedegat pels camps de la masía, jamay mon cos colrat va haver de menester descans. Y en sent al vespre quan, junt ab los de casa, deyam lo rosari, desitjava que vingués lo nou dia pera corre y jugar anant á la segada, ó á veure la batuda ó á mirar quan sembravan després d' haver llaurat. Alló era vida activa. Aixís vaig ferme fort. Y aixís esperava que vingués l' hivern, pera sentir las rondallas que l' avi 'ns contava á la vora del foch.

¡Ditxosas rondallas! ¡Felís temps aquell! ¡Qui á ser petit pogués tornar!

Y avuy, que l' hivern s' acosta; are, que 'l fajol es segat y omplan los camps fileras de monjoyas d' un color gris; avuy, que 'ls blats de moro se troban sens espigas y las canyocas son ajegudas pel vent; avuy sí, 'm venen á la memoria, pintats ab sos tristos colors, aquells jorns sens una fulla en los arbres, boyrosos y humits, en que vora la llar y arraulit al costat del avi jo escoltava las historias que, ab tremolosa veu y xupant lo pipot, cada vespre 'ns contava pera fernos adormir.

¡Ditxosas rondallas! ¡Felís temps aquell! Encare 'm sembla que 'm trobo en aquella vesprada en que, tot esgrunant, lo pobre vell va contar la del *Gabaig*.

Eram als vols de Nadal y feya un temps que semblava de tardor.

Ja feya días qu' esgrunavan los blats-de-moro y las finestras del graner no s' havían hagut de tancar may per fret.

Mes aquell dia, ¡quina por!

Totduna comensá á bufar un canigonench que, entrant per las oberturas y fent cruixir los porticons, de poch apaga 'l llum que 's posá á brandar ab la canya que 'l sostenía, lligada á un cayrat.

Varem tancarho tot, y prompte torná la animació interrompuda per los brahols de la tramontana que, fregant las parets, passava rebenta, udolant allá baix, dintre 'l bosch. Pero com lo vent entrava per las oberturas, en Sidrot, lo mosso, que se 'l sentí burinejar per lo clatell, s' enfadá y rondinant digué:

—Mireu qu' es una foscuda vergonyassa ¡malahitsiga de vent!

—Qué tens, ja burzinas?

—Aquest vent que 'm fa nosa ¡oh si jo fos rich!

—¡Ja, ja, ja, ja!—esclafirem tots.

—De qué riheu are? Perque dich aixó? Esclar que si fos rich no voldría 'm bufés aixís! Ves si l'amo n' hi té á casa seva de finestras tan mal enjiponadas.

—No sias envejós.

—Ja veuréu, donchs, si algún dia soch rich, quins *fanastrons* faré fer. No entrará no, en *bentas*.

—Rich tu!—digué l' avi—¡Si no ho serás may!

—¡Quí sab, válgam Deu Senyor! De més verdas se 'n maduran.

—¡Mentres no fassis com lo pastor de la rondalla!
—¡Quin pastor!
—¿No sabs la rondalla del *Gabaig?*
—No. ¡Vinga!
—Au, sí, contéula.
—Que vinga.
—Apa.—

Lo vell deixá d' esgrunar y calant foch al pipot ab mistos d' esca qu' encengué rascant ab las unglas, doná un parell de pipadas que 'l voltaren de fum, estossegá y 's prepará pera contar.

Lo vent roncava ab fúria y xiulava entrant per las escletxas ab uns alarits que feyan fredat.

«Vetaquí qu' una vegada, á Sant Privat, hi havía un pastor que li deyan en Janot del fluviol, que de bon matí sortía ab la remada d' una masía y la portava á pasturar montanyas amunt cap á las Olletas, Santa Magdalena, Patravé, Sallent y Puigsacau. Y mentres las ovellas se farrejavan ab l' herba fresca dels cims dels roquetams, ell, en Janot, boy asseguentse, ab lo sarró al costat, s' entretenía tocant un fluviol de canya qu' ell mateix s' havía guarnit y aixís passava las horas ensajant sempre nous refilets que ressonavan per aquells afraus, sens que may en sa pacífica vida li hagués passat per la clepsa la idea de que pogués estar millor y de que no hagués de patir, com ho feya ab las glassadas del hivern. Com no s' havía mogut may d' allá y no més veya que roures y alzinas, faits y cingleras, penyals y abíms, estava acostumat ab aquella naturalesa salvatje única amiga que li feya companyía tant de días com de nits. Y ell s' estimava tant aquella terra, que si alguna vegada sas miradas se dirigían vers lo panorama grandiós que desde Puigsacau se veu, las tirallongas de montanyas grisas que contemplava cap afecte li feyan, ni la vila d' Olot que al lluny enclotada perduda per las calitjas s' ovirava lo movía á res més que al desitj de saber si desde tan lluny son fluviol s' ohía.»

Aquí l' avi torna á pipar prenent alé pera seguir contant. Tots estavam atents mirantlo fit á fit mentres no paravam d' esgrunar. A fora la tramontana udolova forta y al entafurarse per las teulas xiulava com si passés demunt nostre un escamot de mussols.

L'avi hi torna.

«Mes una tarde 'l Janot ja havía endressat lo fluviol perque 'l sol, amagantse darrera *Coll de Canas*, feya pas á la nit que avansava silenciosa de la *Mare de Deu del Mont*, é imponent com sempre es. Ab l' ajuda del gos, en Janot aclapí tota la remada, y cantant comensá á baixar darrera de las ovellas, quinas, atiadas pel cá, corrían á més no poguer. Y aixís anava quan avans d' arribar á las Olletas veu que per lo camí puja un homenás panxut com una roca de las que sostenen los cingles d' allá.

—Janot—li diu—*miri* que plegas *et* no plou pas.

—¡Vatuarrenell! ¿Que 'm coneixéu?

—*Belleu si.* Conech á tothom jo.

—¿Y d' hont sou, company, que sigueu tan saberut?

—De l'altra part *du Canigau et* vinch esprés *per te* trobar. *J' hi* sabut que pasturavas assí dalt *et* som pensat: en Janot sabrá *lu* que tu cercas *n' es pas?*

—Oh, si no vos espliqueu mellor, com no som estudiat, lo que diheu no ho entench.

—Es lo cas, Janot, que jo voldría *sebre* si *dessus* las cingleras d' allá dalt al Ras s' hi escau á trobarshi una pedra aixís *longa et* estreta que á un *cote* hi ha una A.

—¿Una que... diheu?

—A. Una lletra.

—De lletra, com no'n tinch gayre, no m'hi he parat, pero la pedra 'm sembla que sí que hi es part d' allá vora un ribast. Ja la veuréu. No vos podeu pas errar. Sembla un unglot d' áliga. Y are que hi caych, si que te un senyal tot estrany. Son dos ratllas enfonzadas que semblan unas batoyas. ¿Entenéu?

—Just. *Oui, oui,* ço es lo que *cerqui* jo.

—Doncas vos mateix pujéuhi. Pero se vos fará fosch y potser hi trobaréu las bruixas que s' untan. ¡Y diuhen que ho fan ab greix de gabaig!

—Ja *porti* fanal. Mes tu m' hi has d' acompanyar.

—Jo? Ca, ca, pas per are. No 'm fan goig aquellas vellas tan peludas. Ca, ca. Ja vos n' hi podeu anar.

—No tinguis por. No hi serán pas.

—Qué diheu? ¡Vatuanell! Justassament es dissapte y fins

hi haurá 'l dimoni gros. Ça, ca, ca. Anéu, anéu. Vejám si vos fan pessigollas.

—Te dich que no *hagis* por et no te 'n penedirás.

—¡Com no baixaría més, també ho crech que no me 'n penediría! Vuy pas morir rostit en mitj un aixaboch de bruixas que ballan la farandola. Ja vos dich qu' esteu de blaga! Del vostre greixúm ne tindrán per días. Anéu, anéu, déulashi espressions.—

Mes lo gabaig, ab las sevas trassas y manyas, que no era sino 'l dimoni disfressat.. »

—¡Jesús, María, Joseph!—varem dir tots.—

«Lográ enganyarlo y 'l feu seguir. Comensaren á pujar, Lo francés devant, en Janot darrera mirántsel y tremolant, puig ja 's veya paterrellejant dins lo foch. Quan varen haver donat pochs passos, lo *gabaig* encengué un fanal y llavors lo Janot pogué véurel be.

Era un home roig, de color de blat de moro, gras que petava, ab un front lluhent com un vidre net. Portava una llarga barba rossa y tenía un mirar d' esparver que feya por. Anava vestit ab roba blava que li venía baldera y 'l feya semblar més gras, calsant unas sabatas rossas totas clavetejadas com una pota de cavall. Y al cap hi portava catxutxa del mateix color que 'l vestit, també tota grossa y tirada endevant fentli aquí al front dos bonys, com si hi tingués llúpias, que per forsa devían ser los banyots...»

—¡Jesús, María, Joseph!—varem tornar á dir tots.—

«Tant com varen anar pujant may va dir una paraula, no més bleixava de tan cansat. Quan varen arribar á dalt, lo primer que preguntá va ser per la pedra.

—Veniu per si y la veuréu—li deya en Janot mentres esberat mirava á tots costats en la negror, si veya cap bruixa que l' empaytés.—

Quan lo *francés* va veure la pedra, d' alegría feu un estarnut tan gros que las montanyas l' escarniren y va ser la causa de que li caygués lo fanal rostos avall quedantse sens veure res. Y á n' en Janot li semblava ovirar bruixas peludas per tot arreu.

—*Bon, nous* si que l' hem feta bona. *Sans lumiere* no *pourrons* fer res. *Voyons voyons.*—Y comensá á embutxacar-

se, trobant un tros de ciri que quan va ser encés en Janot vejé qu' era vermell de color d' arám.—

Lo *gabaig* lo posá demunt la roca y obrint un gran llibre de pergamí que va tréures de la pitrera, s' assegué á tall de moro y 's posá á llegir unas oracions que 'l pastor no entenía.

Potser va llegir un quart, quan de sobte feu un altre estarnut y la pedra s' obrí en dos trossos deixant veure una magnífica portalada d' un castell quals mamparas se badaren, entranthi 'l francés qui indicá al Janot que 'l seguís. Lo pastor no sabía hont se trobava y espalmat mirá la sala ahont eran y la vejé tota adornada ab un luxo exuberant no faltanthi res pera fer la estada agradable com en lo més rich palau. Anaren avansant sala endins y varen adonarse de que no trepitjavan ni terra, ni rajolas, sino una cosa tova que s' axafava y 'ls feya anar malament. Miran lo qu' es y veuhen que tota la sala estava sembrada de pésols tendres haventnhi un gruix de més d' un pam.

Lo *gabaig* que 's gira ab en Janot y li diu:

—D' assó, veus, si vols ja 'n pots cullir.

—Ho faré donchs. Semblan prou tendres. Y se 'n va ficar tot un grapadás al sarró.—

Varen anar caminant y al ser al capdevall de la estancia troban un' altra pedra idéntica á la primera que s' havía obert.

Lo *francés* va tréures un ciri ben blanch, lo posá al cim de la roca, s' assegué, llegí, y al cap d' un quart feu un altre estarnut, la pedra s' obrí y aparegué una sala molt més rica é iluminada que la que havían deixat, pero aquesta estava sembrada de *fasols* blanchs y lluhents.

Lo *gabaig* que 's gira ab en Janot y li diu:

—D' assó, veus, si vols ja 'n pots cullir.

—Mireu, donchs ho faré; barrejats ab pésols serán bons. Y se n' omplí 'l sarró.—

Varen anar caminant y al ser al capdevall troban un' altra pedra idéntica també á las dos que s' havían obert.

Lo *francés* torná á tréures un ciri de la butxaca pero aquest era ben groch. Se posá á llegir, feu un altre estarnut y, obrintse la pedra, aparegué la sala més rica que may hagueu vist. Mes aquesta estava sembrada de favas secas que semblavan rierenchs.

Lo *gabaig* que 's gira ab en Janot y li diu:

—D' assó, veus, si 'n vols ja 'n pots cullir.

—Te, donchs, vaig á ferho; pero, com duya 'l sarró plé, no més va ficársen un petit grapat á la butxaca de la hermilla.—

Lo *francés* que si, quan en Janot va haver acabat se lligá las calsas del capdevall, de modo que fessin bossa, y apa petits, comensa á omplírselas de favas y més favas, tantas com n' hi pogué ficar. Després s' omplí totas las butxacas, se 'n ficá á la pitrera y quan ne va tenir prou, digué:

—*Al lons.*—

Al ser á fora, la pedra's clogué com si may s' hagués obert.

Lo *gabaig* doná las gracias á n' en Janot y sens saber aquest cóm li va desapareixer del devant quedantse 'l pastor sol y á las foscas. Quan trobá 'l camí 's posá á corre per por á las bruixas vinguentli un fort estarnut que fou contestat per un altre de més fort que 'l repetiren las montanyas d' una á una, fonentse lluny com una tronada que 'l vent se la emportés. Se ficá al llit y no més somniá 'l pobre Janot que bruixas y bruixots arremangats ballant la farandola al compás d' uns estarnuts sechs y forts que sortían de la inmensitat...»

Tots varem parar: la quietut era gran sols turbada per los renills del huracá, que com las onas de mar alborotadas, bufava á intérvals semblant que tot s' ho havía d' emportar.

—¿Ja es acabada?—vaig preguntar.

—Ara ve 'l bo!—digué l' avi. Y torná á encendre un misto ab las unglas, calá foch al pilot, quedá altra vegada voltat de caragols de fum blavench y continuá senyalantnos que anessim esgrunant.—

«L' endemá, quan lo Janot volía anar á missa avans de sortir ab la remada, trová que'l sarró pesava com si li haguessen posat plom.—Qué será?—pensava ell, mentres sachsejantlo va sentir que dringava com si fos ple de diner. Ho mirá y... quina no fou sa sorpresa al véurel carregat de moneda lluhenta com un sol. Los *pésols* s' havían tornat pessas de dos, los *fasols* pessetas de plata fina y las *favas* dobletas de cinch duros novas qu' encara s' havían d' estrenar.

Llavors fou quan al pastor li entrá 'l mal viure. L' avaricia s' apoderá d' ell. Va recordarse que 'l *francés* no més se 'n havía emportat *favas* y que en aquellas horas devía estar carregat d' or y ser lo més rich del mon. Y sol se desespera-

va rebotint las pessas de dos per terra, malahintho tot perque no havía fet com lo *gabaig* que deixá lo demés per las *favas*, carregantse fins que no las pogué dur.

Y en aqueixas estava no recordantse ja de la missa ni ohir la campana que donava l' últim toch, quan li vingué la idea de que tornanthi y fent com lo *francés* podría arreplegar totas las favas perque encara n' hi havían quedat per omplirsen las butxacas deu vegadas més de lo que havía fet aquell malehit *gabaig*. Pero aquest resava, tenía un llibre y per aixó la pedra s' obría. Y ell, en Janot, no sabía gayre de llegir, ni tenía llibre, ni ciris d' aquells vermells, grochs y blanchs. Cóm ferho, donchs! Y mentrestant mirava las pessas de cinch duros que l' enlluhernavan y li feyan veure pilons y més pilons de *favas*. Tota la casa plena, lo graner, la cabanya, l' era, tot plé de favas convertidas en or lluhent y bo que faría l' enveja dels vehins, quins aixís lo respectarían com un rey y ¡es clar, tant rich! no hauría d' anar á la pastura, ni aguantar la pluja, ni 'l vent, ni patiría fret, ni calor, ni hauría de llevarse dematí, ni menjar pá moreno, ni sevas sense sal, ni dormir á la palla, ni ser criat de ningú, no, res d' aixó: sería 'l rich, l' amo, 'l rey, lo que tindría l' or. Y altra volta se desesperava arrencantse 'ls cabells pensant ab lo que s' havía perdut.

Aixís hauría estat potser tot lo dia si l' amo, pensantse que ja havía tornat de missa, no l' hagués tret de son deliri cridantlo perque trigava tant á enjegar.

—¡Ja vaig!—va dir ab malhumor.

Mes com no hi anava, l'amo baixá y, vejentlo tant trasmudat, li preguntá qué tenía.

—Res. Son.—Y va marxar ab las ovellas montanya amunt arribant fins á la pedra que estava com sempre. Igual que si no s' hagués mogut. Allá li torná á entrar lo desespero. trovant lo mon petit per ell. Y, orgullós, pensava que ab l' or que havía deixat tot lo que veya podría ser seu y... apa: l' esperit de l' ambició roda que roda per son cervell maquinanthi ideas y més ideas, plans y més plans, tots encaminats á trovar la manera de fer badar la roca y ficarse dintre á robar la plata y or que hi havía deixat.

Or, or y res més que or per tot se li apareixía cegantlo y fentli veure lo mon del color del malehit metall que trastocat lo portava. Las montanyas, los arbres, las rocas, las casas, tot

ho veya groch. Fins en lo cel rogench dels tons del alba, hi vejé estols de dobletas que á voladurías fugían d' ell.

Y cada vegada s' exaltava més, tornantse com un endemoniat, vinguentli un accés de rábia tant fort que s' abrahoná ab la pedra, volguentla cabussar. Pero aquesta restá quieta y freda desafiant la ira del pastor.

No estava be. Volía or y creya necessitarlo. No 'n tenía prou per ofegar lo doll d' ambició que de son cor naixía. Y la idea de tombar la roca anava engrandintse en son magí, pesantli com tot l' or que hauría hagut de menester.

Desesperat y corrents fugí rostos avall sens mirar per hont passava tornant al cap d' una estona més corrents encara, fadigat, sens alé, ab un parpal de ferro que estrenyía fort com si fos una bossa d' or.

Arribá á dalt y comensá per volguer alsapremar la roca per un ó altre cantó. Se posá á travallar ab dalit, furgant per la part més flaca. Mes la roca no 's movía. Aixó l' exasperá fentlo apretar ab més coratje, donant unas batzegadas fortas, capassas de remoure un castell. Pero la pedra ferma en son lloch quedava, com si no li fessen res. Més enrabiat, ab més forsa alsapremava, tornantse fins amoratat quant pitjava ab més dalit lo parpal, y la roca res, ni móures. Llavors, enfurismat, fins al deliri de sa excitació, aixecá 'l parpal ab tota la furia de qu' estava possehit y fentlo brandar en l' ayre com las cordas d' una fona que xiulan tallant lo vent, clavá una trompada á la roca tant forta, que, al ohirse'l drinch del ferro sortíren unas espurnas de foch que brillaren devant lo pastor, com or fos que la pedra gités, y aquí va ser quan s' apoderá d' ell tota la malicia infernal engendrada per lo mal esperit que ab tanta sanya 'l temptava, y ab un esfors suprém, titánich, espantós, mogué la roca, la girá y, tombantla ab una empenta que per poch lo fa seguir á n' ell, la tirá cingle avall, en quin fons caygué xiulant per lo trajecte y produhint una fressa al arribar á baix com d' un colossal y estrambótich estarnudás sortit del avench...

. . . . . .

Allá hont hi havía la pedra lo pastor hi trová un paper que 'l feu llegir per l' amo y deya:

Gracias á Deu que m' han girat,
Massa temps feya qu' estava d' aquest costat.»

Ningú va dir res. La tramontana roncava tan forta que aixecava las teulas del graner. En Sidrot mirá al sostre ab ulls de por, s' aixecá y fugí...

L' endemá deya que tota la nit havía somniat bruixots que estarnudavan gitant or fos.

JOSEPH BERGA Y BOADA

LAS FADAS DEL GORCH NEGRE

I

Torrentera avall los xays saltironan,
arranant al pas l' herbeta que troban
pels marges florits,
rabadá atrevit ab canya y llentrisca
que alegra los cors, fa dolsa música
que 'ls del camp escoltan tots embadalits.

Lo sol atuheix y 'ls pastors s' aplegan
de bo esdernegats en mitj la pineda
sentint al marrech
ab son instrument refilar passadas,
que las voltarán las ninas galanas
al p'á de la hermita lo jorn del aplech.

La alegría creix, y 'ls vells s' enriolan,
l' eco repeteix com coro de gojas
á dintre l' estany;
y 'ls xays boy belán al só de l' esquella
ab pas tot calmós rondan la pineda
catifa verdenca que encisa tot l' any.

L' eternal *zich zich* de tantas cigalas,
lo cor ensopeix... ni un sol alé d' ayre...
tot es caldejat;
las flors sens olor y descoloridas
pareixen al cap de donzella tísica
la galta grogosa que un cor ha endolat.

Lo sol per fí 's pon; y de la pineda
marxan los pastors ab llurs xays y ovellas:
lo plá queda sol;
s' ou més bé 'l remor del torrent que salta
lo pedregolar, y sobre d' un arbre
com canta y refila lo gay rossinyol.

Del poble vehí la campana branda,
y 'l cant cansoner del grill l' acompanya...
es toch d' oració;
d' estrellas lo cel ben prest s' entatxona...
la terra quedant se va tota fosca.
La boscúria ronda la gent de la pó.

II

Regna la nit, la plana está encalmada,
l' hora mitja 'l cloquer ha senyalada,
un pastoret camina poruch ab pas calmós;
son esperit apar que s' evapora,
al sentir la cantúria aixordadora
de las fadas que dansan entre matolls d' arbós.

Una n' ovira entre l' estol, hermosa,
de cabells d' or, qual mota magestuosa
s' extén per sas espatllas com brancas d' un desmay;
embadalit s' atura á contemplarla
com sas companyas corren á adornarla
ab flors de la boscúria y rams d' ayrós plomay.

Tan bon punt al minyó parat oviran,
á sobre esbojarradas se li tiran
cridant enrioladas com esperits dampnats;

l' una l' amoixa tot, l' altra lo besa;
y la que du la cabellera estesa
li diu: han d' agradarte 'ls éncants de soletats.

Al sentir de la fada la veu pura,
lo pastoret aquestos mots murmura:
—D' est ser hermós mereixo los besos y afalachs?—
La fada l' hi respón tirantli 'ls brassos:
—Per tú serán, hermós, los meus abrassos,
voltats d' hermosas gojas viurém en estos bachs.—

Lo meu palau es dalt de la montanya,
te plaurá més que viure en ta cabanya,
guardántne las ramadas d' ovellas y moltóns;
serás lo rey d' aquest estol de fadas
que d' amor aquí van assedegadas...
lo rey serás alhora d' aquestos alts turons.

—Quin fret sento en mon pit—lo minyó exclama,
—ay que poch ha durat d' amor la flama,
que tot me recremava tantost jo t' ovirí;
déixam anar, que al mas una pastora
en tot temps y en tot hora m' enamora;
y més ditxós s' hi passa lo temps que pas aquí.

—¿Qué dius, crudel?—las fadas li responen,
y en tant ab son trenám ja l' enpresonan
y 'l pujan al *Gorch negre*, abím esgarrifós;
prou s' esclama ell, més ¡ay! forsa li manca
per eixirne sens dany d' aquella tanca
que en rés s' assembla á un' altra hont guarda 'l pastorím.

. . . . . .

. . . . . .

D' oració 'l toch s' escampa per la plana,
la nit á poch á poch de soberana
deixa 'l mantell de bruna y 's veu en l' horitzó
la celistía del jorn... pujan las fadas
l' altiu Montseny totas adelaradas
portant l' encisat cos d' aquell pastó.

Ja son al Gorch s' assehuen á la vora,
per esperar que apunti be l' aurora;
y quan la llum del dia s' extén arréu, arréu,
s' enfonsan al abim... l' aygua bombolla
un instant sols... després ja no sorolla,
en tant qu' en mitj dels núvol sortir lo sol se veu.

III

Camí del Montseny tresca una pastora,
se n' en va de dret al gorch de las gojas
plorant sens consol;
va perdre 'l gojat en nit malastruga,
are ella ha restat com camp sense pluja;
no escolta alegroya 'l cant del rossinyol.

Quan arriva dalt se atura á la vora
y en terra deixant sa enterca filosa
trista entona un plany;
las aus ho han sentit y totas se paran
en mitj del brancám dels verdosos arbres
que enrotllan las voras del negrench estany,

Mon gojat se n' es anat
al cim d' aquesta montanya,
al punt de la mitja nit
prou l' han pres las fadas.

Ahí' 'l vespre lo vegí
morenet y hermós de cara
tot guardant son remadet
refilant corrandas.

¡Ay fadas las del estany!
tornáume lo donzell que aymo,
sens ell no me 'n vull anar
d' aquestas montanyas.

Tornáumel ben prest que só
jo la seva enamorada,

sens ell la vida per mí
que 'n fora de llarga!
. . . . . .
. . . . . .

Desfentse en greus planys tróbal la vesprada,
y quan al poblet l' oració brandava
tota s' estremí;
l' aygua del estany de cop s' esbalota
y tot un esbart de xamosas gojas
d' aquell fons d' abisme comensa á sortí

Vegé son amor al bras d' una fada,
son trenám d' or fí hermosa com l' auba
serena del Maig;
la pastora cau en terra corpresa
lo seu aymador be prou que la veya
sobre llit tendrívol de ramas de fatx.

Ni un mot li digué, los ulls com li espurnan!
Al tendre donzell lo cor se li núa;
abdos sospirant;
la lluna sos raigs envía á la terra;
lo compás seguint d' una dansa bella
las fadas festivas entonan un cant:

—Pastorets xamosos d' aquesta encontrada
que en xardosos dias guardéu la remada
atanséu los passos vers aquest estany,
y al clar de la lluna veuréu á las fadas
dansar afanyosas d' amor ubriacadas
los cors cadenantne ab lo seu trenám.
Montanyas las de Montseny
en l' hivern totas nevadas...
aquí trovarás l' amor
pastoreta gaya.

Al estiu nostre es t' amor,
per tú ara es fret com lo marbre
será téu quan botí 'l fret
aquestas montanyas.

—Jo me 'n torno á mon casal
si no me 'l doneu dampnadas.
—A ton casal anirás
que n' ets encisada.
Las gojas de Vallderrós
al véuret farán festassa
los mancava fa molt temps
filosa galana.
Montanyas las de Montseny
per la neu enmantelladas,
quin tresor tan bonicoy
encantador guardas.

Ab las del alt Canigó
cada any fem una festassa,
gran estol nos apleguém
y dansa que dansa.

Ja veurás nostre palau
al fons del gorch que t' esglaya;
ja veurás nostre palau
quan apunti l' auba.—

. . . . . .

Plegaren las alojas sas bojarrencas ballas,
pels ámbits ressonaren fatídicas riallas,
l' aubada ja apuntava y 'l gorch sa boca obrí,
y aquell estol en dansa plegadas ja las fallas
d' un cop l' abisme monstre á tots se 'ls engolí,

ANTON BUSQUETS Y PUNSET

LAS HORAS

¡Que gentils! ¡que bonicas y rialleras
las horas del matí!
van avansant joyosament lleugeras
entre vels de satí.

Inflan sas alas los sospirs de l' aura
ab suau afalach;
la pura llum del sol ixent las daura
amorós y manyach.

Esmortuhida sas parpellas tanca.
la nit entre sos vels,
y van las horas ab sa má tan blanca
apagant los estels.

S' empaytan joganeras y aixeridas,
sense que 's cansin may,
y diuhen á las flors mitj adormidas:
«Guaytéu: ja es clar l' espay.»

¡Com van volant las inquietas horas!
¡Deu meu! com van volant!
No voleu tant, gentils encisadoras;
¡ay no! no voleu tant!

Mes ellas no m' escoltan y segueixen
per l' espay infinit;
ja son lluny, allá lluny; ja sols pareixen
un aucellet petit.

Y ve després, tot fent lleugera via,
un altre bell aixám;
es l' aixám de las horas del mitjdia,
que ve trescant pel camp.

La llum del sol á pler á pler las banya
ab sas onadas d' or.
¡Com saben dur en sa bellesa estranya
tot lo foch del amor!

La terra sent glatir rica y ardida
la sava en son profón;
las voluptuosas horas de la vida
las del mitjdia son.

¡Oh cóm escampan ellas sas miradas
totas plenas de llum!
¡com escampan sas dolsas alenadas
que son dolls de perfum!

Mes ellas no deturan sa branzida;
¡Deu meu! ¡cóm van volant!
¡No voleu tant, espurnas de la vida!
¡ay no! no voleu tant!

No m' escoltan tampoch, y més depressa
parteixen tot rihent.
Ja son ben lluny, y sa joyosa fressa
allá d' allá se sent.

Y ve després al dia que ja aguarda,
gosant en sos palaus,
la colla de las horas de la tarde
tristetas y suaus.

No senten de las altras l' alegría,
ni del amor los bulls;
en cambi ¡quina tendra poesía
en la llum de sos ulls!

Lo sol ponent ab raig de grana banya
aquell vol vaporós;
lo misteri ab amor las acompanya
tranquil y silenciós.

¡Oh quins dolls de suau melancólia
saben donar als cors!
¡com se plau la preuhada poesía
en sas vagas tristors!

Mes la carrera no detenen ellas.
¡Deu meu! ¡com van volant!
¡No voleu tant, horetas sempre bellas!
¡ay no! no voleu tant!

No m' escoltan tampoch y entrellassadas
segueixen en son vol
y 's perden en las últimas miradas
que al póndres llensa 'l sol.

Y un' altra colla ve volant encara
per l' espay infinit;
son las horas gentils que venen ara
las horas de la nit.

Embolicadas ab la fosca venen,
aixamplan negres vels
y altra vegada poch á poch encenen
los tremolants estels.

Van escampant l' onada voluptuosa
de la calma y la son,
sota sas alas uns instants reposa
afadigat lo mon.

No fan remor, no fan remor sos passos,
no fan remor jamay;
tranquilament, tot agafantse 'ls brassos,
van lliscant per l' espay.

¡Com van volant las inquietas horas!
¡Deu meu! ¡com van volant!
No voleu tant, gentils encisadoras,
¡ay no! no voleu tant!

No voleu tant, que vostre amor convida,
y 'l perdreus me condol;
no voleu tant, que'os emporteu ma vida
ab vostre rápit vol.

¡Ay horas! cada cop de vostras alas
un tros de vida 'm trau.
Ja de pena ó de goig, bonas ó malas,
á poch á poch anau.

Mes ¡ay! que no m' escoltan, y en va provo
de ferlas detenir:
fugen, fugen volant, y jo las trobo
més bellas al fugir.

Y fuig la vida ab tantas horas bellas
que 's riuhen de ma sort,
y jo ja guayto que darrera d' ellas
va l' ombra de la Mort.

JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA

LA LLENGUA CATALANA

Del Pirineu á l' ombra, vora la mar llatina,
mon ull traspassant segles, hi oviro un bell bressol;
dintre 'l bressol gronxantse, somríu xamosa nina
d' ull viu, galtas encesas y rossa com un sol.

Cansons per adormirla li cantan mar y terra,
la terra ab sas congestas, la mar ab son rugir,
mes ella está tant feta á ohir lo corn de guerra,
que cap altra tonada pot ferla condormir.

Quan del bressol s' aparta, los membres robusteixen
las llargas caminadas de la montanya al pla,
ja per fugir del moros que irats la persegueixen,
ja per guanyar més terras y ferlos reculá.

La nina es ja donzella, y aixís com las fadrinas
segueixen avuy firas, demá festas majors,
també ella es festejada per las nacions vehinas,
portada en las hermosas cansons dels trovadors.

Un jorn, lliure sa terra del jou de la gent mora,
per arribá á altras platjas s' enfila en una nau;
al véurela tant bella lo mar se n' enamora
y resta ple d' enveja, guaytantho, lo cel blau.

Son poble la venera, l' aclama per regina,
li guanya novas terras portantla mar endins:
hont la triomfant bandera dels cuatre pals camina,
fins allá la donzella aixampla sos confins.

Y á dins de casa seva sa veu potent ressona
en concas y montanyas, en planas y en afraus,
en cátedras y en llibres, en l' ara y en la trona,
en lleys y en dolsas trovas, en masos y palaus.

Mes ¡ay! que un jorn sonava la veu de la sirena,
que entrant en sos dominis ab rostre falaguer,
ben prompte d' ells disposa, llensantla d' ira plena,
del trono hont may tocarla gosá cap estranger.

Y, trista y concirosa, en va truca á la porta
del noble y del poeta, del gran ó 'l potentat:
bon goig trobi entre 'l poble qui encara l' aconhorta
y tinga dins l' iglesia un lloch per caritat.

Qué hi fá entre mitj del poble? Parlá' en la travallada;
ab tendras cansonetas bressar al infantó;
ventá' en la llar dels avis la feble flamarada...
Qué hi fa al temple? Elevarhi l' encens de l' oració.

Y Deu ¿que no l' escolta, donchs passa 'l temps y encara
ningú d' ella 's recorda per millorar sa sort?
res diuhen al nin tendre los cants de la sua mare?
aquella flamarada no creix en cada cor?

Oh, sí! qu' al lluny escolto lo cant d' un fill que plora;
mes plora ab tal dolcesa que sembla eixir del cel;
en terra forastera sentir sa veu anyora,
trobantla dins son ánima més dolsa que la mel.

Y en alas d' aquest cántich s' envola la donzella;
travessa serraladas, montanyas y turons;
los que la creyan morta la veuhen plena y bella,
y l' arpa dels poetas ressona ab sas cansons.

Y quan la primavera escampa sa florida,
y l' aucellada entona sos refilets frescals,
quan tot en la Natura está vessant de vida,
l' aclaman per regina lo jorn dels Jochs Florals.

En tota llar honrada ressonan sas paraulas,
la sento enllá del Xúquer y enllá del Pirineu;
la veig retratar usos pujant sobre las taulas;
en obras admirables; al temple y l' ateneu.

Sa veu torna á escoltarse, com en sos jorns de gloria,
senzilla y armoniosa quan li somriu l' amor,
feréstega quan canta las gestas de l' historia
y al revinclarse ferma davant del opressor.

Y veig sas cansons vellas, com may dignificadas,
aprop de cansons novas d' un ayre del terré,
y, com los trovadors, portarla en sas tonadas
per las regions vehinas los chors del gran Clavé.

Mes lo palau de reyna que un dia li prengueren,
encar desde llavoras per ella está barrat;
las lleys que avans dictava també desparegueren...
y encara la motejan los quins l' han despullat.

Alguns fills borts encara la befan en mal hora...
Mes no parlém d' agravis ni 'ns recordém d' ahir.
Veyéu? Ja espeternega de rabia l' opressora:
bé prou qu' aixó designa que prompte han de finir!

Avant! A días tristos bells días succeheixen
y l' auba d' un nou dia comensa á clarejar.
¡Deu fassa que, trencantli grillons que la oprimeixen,
li retorném lo trono que un jorn li van robar!

J. ALCOVERRO

LA GINESTA Y LA VIOLETA

En conmemoració del XXIV aniversari de la mort del inmortal Clavé

L' obra de Clavé es com planta,
ufanosa en bon terrer;
que qui la conreuha canta
gosant del més intens pler.
Morí 'l Geni, queda l' obra;
sens sa arrelamenta, s' obra
temps per haverse perdut;
y cada any es més potenta;
se la veu més resplandenta;
brillant ab més magnitut.

Es que arrela la ginesta, (1)
per plans, valls, fonts y alzinars,
y florint vesteix de festa,
donant goig á nostras llars.
Barrejada y gemadeta,
una que altra violeta,

(1) Brindis del mestre Goula festejant al «Orfeó Bilbaí» en sa estada á Barcelona.

son pur cálzer ve á entre-obrir:
una 'n creix de ben bufona;
que naixent á Barcelona,
l' hem vista á Nissa florir.

La ginesta que saluda,
á la flor del bell perfúm,
no 's mourá d' hont es nascuda,
enamorantla la llum.
La ginesta entre las rocas
florirá ab gropadas socas;
no nasqué flor de saló:
mes per tot arreu estesa
mostrará sa fortalesa,
embaumant de bo y milló.

Es la institució més noble,
que á Catalunya enalteix;
la fundá 'l Cantor del Poble,
y escampada arreu floreix.
Per tot los cants que s' entonan,
cants de pau son que ressonan,
com sembrat que va granant:
y si en la estensa sembrada,
una flor naix més gemada,
benvinguda y sempre avant!

JAUME CASAS Y PALLEROL

DESCONHORT DE LA VIDA

¡Tants anys, que passan llarchs com una pena;
y en trajecte tan llarch tan pochs plahers!...
¡Qu' inútil passa 'l temps!... ¡Tot fullaraca!...
¡Si al menos caminés per bons racers!...

. . . . . .

Diguéuli al cor que tantas ánsias porta,
que després de la mort reposará...
y al cor que vol cantar y ajogassarse
diguéuli que li toca caminar...

Donéuli boyras al que llum ansía
que borrin tot sovint lo seu camí,
rochs que feixuguin sa pesanta carga
enredéuli pels peus... per endolsils.

. . . . . .

...¡Cor desgraciat!... Si en ritmes tu volguessis
convertir tots los atoms del espay,
ton noble impuls llavors ferirá alhora
la veu de la tempesta, ressonant...

No busquis pas descans... Emprén ta vía,
y plora ó canta, estima... y ves deixant
trossos sagnants per totas las bardissas,
que Deu l' últim bossí 't recullirá...

. . . . . .

¡Oh, Deu, mon Salvador!... Ja sols espero
en ma trista jornada un sol consol:
si 'l cor, reviscolant, pensa en la ditxa,
li senyalo per única la mort.

¡L' espero á cada pas y os la demano,
per sentí 'n de tempesta l' hermós toch:
la fletxa del rellotje de la vida
que 's clavi senyalant l' hora en mon cor!

ARTUR GIRBAL Y BALANDRU

ESPERANSA

La vida fa son fet; mortal, avansa;
ja ombrejan los xiprers ton camí ingrat,
lo portal gegantí de la esperansa
ja 'l tens al devant teu, ja l' has passat.

Ara no giris més la vista enrera
que 'l mon t' ensenyaría sos horrors;
mira endevant tantsols y creu y espera
que 'ls fruyts vindrán darrera de las flors.

J. NOVELLAS DE MOLINS

NINA DELS NEGRES ULLS...

Nina dels negres ulls, nineta hermosa,
aviat l' Amor ab ala silenciosa,
á la terra vindrá...
Quan per tot sentirás cantar aucellas,
y veurás esclatar arreu poncellas,
llavors arribará.

Acostarse 'l veurás tota gojosa
com ángel de tos vells somnis de rosa,
y encisada ohirás:
Dónam ton cor de verge, hermosa nina...
s' enrogirá ta cara de Regina
y tu 'l cor li darás.

EMILI TARRÉ

MATINADA

Tot es grisench... Enllá, cap á marina,
irisadas clarors van infiltrantse
y la ratlla del aygua s' il·lumina,
en l' horitzó brillant enmirallantse...
Pels cims de las Agudas
las rocas cantelludas
poch á poch se tenyeixen de rojor,
mentres del cel en la blavor serena
la lluna 's va esblaymant, de tristor plena,
vessant sobre la terra despertada
en gotas de rosada
sas silenciosas llágrimas d' amor...
Dins de la espessa vaga
hont lo niuet amaga
la busqueta 's deixonda tot piulant.
De las vellas masías escampadas,
s' aixecan com pregarias ignoradas
espirals blanquinosas de fumera;
y arreu pels prats de vora la riera
ressonan las esquellas dels remats.

. . . . . .

Lo sol s' alsa allá baix, roig d' alegría...
Cinta estreta de boyras que hi havía

estesa arrán del mar,
s' ha encés d' aymant follia
sentintse atravessar pel primer raig
y fonentse per anunciá 'l nou dia
s' ha desfet en polsina per l' espay...
Y tot glateix... Y 'l sol es nat. Ja flota
tot son disch magestuós á flor d' Orient
y llambregant las serras y planuras
apar qu' un punt detúras,
gros... perfilat... ruent...
La plana ha vist per los raigs d' ell frisosa,
y com si, enjogassat, més neguitosa
encara la volgués,
darrera un altre disch fosch, de viola,
s' amaga y surt en rítmich balandreig,
ensemps que fonedissas tacas d' ombra
marcan pel cel uns cercles moradenchs.
Es un instant... D' ardencias infinitas
rublert l' astre de foch, trenca sas fitas;
s' anega tot en resplandor inmens;
de xafegor aclaparanta ratxa
per l' ayre quiet s' estén...
y ja al suprém estel no pot guaytarse...
ja 'l sol es l' Astre-Rey...

. . . . . .

¡Quin dia d' estiuhada!
De tanta llum la terra enamorada,
cobrintse de perfums, canta la vida.
Goig brolla arreu, sens mida...
Van poblantse camins, feixas, casals...
y omplintho tot... cel... terra... 'l sol s' enfila
pausat, esplendorós, endalt... endalt...
y comensa á exhalarse la calitja
de montanyas y plans
com inmensa alenada...
baf ardent de la terra afadigada
junyida eternament al sant travall...

JOSEPH M.ª COLL Y RODÉS

CANSÓ

L' aucell volava
boy refilant,
las flors teixían
los caminals.
L' aygua argentada
corría al mar;
las papallonas
volant, volant,
los calzers closos
feyan besar,
blincant en terra
los tronchs més alts.
Quan tu fugías
parava 'l cant;
las flors, marcidas,
s' han desfullat...
y unas veus tristas
van murmurant,
pero molt tristas,
¡adeusiau!...

J PUJOL Y BRULL

IMPRESIONS Y RECORTS D' UNA CASSERA

Era 'l cayent de la tarde d' una diada del primer de Desembre. Lo sol se decantava á la posta y ab esmortuhida resplandor iluminava no més que part de la banda de llevant y tramontana y, pausadament, passava d' una montanya á l' altre, deixant sense llum las valls fondas, las planas y serras més baixas y, de mica en mica, anaren borrantse 'ls detalls, se difumiren las siluetas, fins que tot va perdre complertament la forma, y al cap de poca estona quedava no més que una grandiosa nota d' esblaymada entonació, ahont hi dominavan colors grisos, tintas moradencas, altras de foscas, casi negras, barrejadas ab tons rogenchs y tot s' armonisava ab la cruesa de la llum del hivern.

La claror del sol calmosament anava passant y traspassant serraladas, fentse sempre cap avall, fins que va iluminar no més que 'ls nevats cims dels puigs més alts del Canigó, y allá, ab la resplandor més esblaymada y trista, va anar esmortuhintse y, poch á poch, va quedar casi invisible y va desapareixer.

Los pinsans, misatjers del hivern, passavan acollats tot xisclejant d' un costat á l' altre de serra en busca d' un racés pera ajocarshi y passarhi la nit.

Cap allá baix, costa avall, s' ohían fressejar las esquellas de la remada, los bels dels xayets y 'ls de las ovellas se barrejavan ab los lladruchs dels gossos de tura y 'ls crits de la... la... la d' una bohera que atiava los bous á la masía.

Després de dos revols y havent passat la clotada més fonda, una espessa fajeda s' estenía fins cap allá baix al fons de la serra. Sortían per demunt dels faigs los roures més gegantins, aquells escardalenchs de llargas brancaladas y 'ls dels cayres de la serra destacavan sos esquelets sobre del celatje d' hivern. Ensá y enllá del camí cubría á terra una estesa de fullas secas, herbas pansidas, falgueras rojas; los prats mústichs, estavan plens de plantas colltortas y tot era mitj cobert per una petita capa de neu que havía caygut la nit avans.

¡Eran tristos, molt tristos aquells entorns! Sense 'l cant de cap aucellet ni 'ls remoreigs dels xaragalls, ni las rítmicas remors dels boscos, ni aquell sublim, grandiós é imponent cant de la naturalesa que entona en los millors temps d' istíu, sino que tot restava callat, regnava en aquells llochs no més que 'l silenci sepulcral, lo misteri incomprensible de la naturalesa enmalaltida per las glassadas, ¡aquell melancólich misteri que sense saber cóm ni per qué impresiona tant lo cor, encomanantli aquella estranya tristor y melangía!

Anava travessant ubach enllá. Lo fret se deixava sentir de valent, feya un mitj-jorn que tallava y, allá, un petit tros endevant, feyan vía dos vellets, una dona y un home. Aquest anava un trosset més endevant d' ella. Era alt d' estatura, duya un gros farsell de roba á la esquena, s' abrigava ab un capot de pastó espallinsat, ple de pedassos per tots indrets. Lo cap cobert ab la trista barretina morada, que es lo senyal de dol, contrastava ab los cabells blanchs y llarchs d' aquella testa venerable. Las calsas eran de vellut blanquinós molt usat; calsava esclops grossos que semblavan feixuchs perque 'l feyan caminar pesadament, encorbat, casi jeperut, tinguent d' estontolarse ab lo bastó per cambiar de peu.

La dona era d' estatura baixa, prima, denerida y ranquejava. Al cap portava un mocador negre. Ab un altre d' abrich de color rogench, molt dolent, s' hi abrigava la esquena. Las faldillas eran fosças, apedassadas de per tot, casi no 's coneixía quin color havían tingut, y calsava unas grossas sabatas de color roig. En lo bras esquerra duya un cistell rodó sense

tapa y ab la ma dreta sostenía 'ls bechs del devantal en que semblava hi portés una faldada d' herbas secas.

Y anavan caminant tristos, molt tristos y silenciosos. Ab pas fatigat passavan camí enllá sempre, caminant poch á poch, y, á devant seu, la carretera, trista, polsosa y deserta, encara s' allargava un tros lluny, molt lluny, sortint á cada cayre de serrat, amagantse á las clotadas, fent curvas llargas, revolts sobtats, formant una silueta serpentejada y blanquinosa fins al capdevall de la serra, seguint la montanya per un tros més avall de la carena, y 's destacava sobre del inmens panorama de la plana empurdanesa, tenint per fons l' horitzó de llevant, ab lo cel núvol, plomós, y la montanya de Sant Pere de Roda y 'l mar, tot casi invisible, velat, confós, deixantse entreveure no més que alguna silueta indecisa, que casi s' unía ab la massa general, ab aquella nota grandiosa del conjunt plena de vaguetat y de misteri.

Los dos vellets, indiferents á la misteriosa hora del cap-vespre, anavan continuant sa trista vía, caminant sempre poch á poch, tristos, pensatíus, enfredorats, mirant á terra. Anavan marxant, marxant dret enllá, destacantse en los cayres dels serrats sobre d' aquell inmens panorama y del horitzó fosch del cap-vespre. ¡Semblava que creuhavan una interminable vía!

Al cap de poch vaig atrapar als dos vellets y 'ls mirava ab certa curiositat, quan l' home se m' acostá y 'm digué:

—Santa nit y moltas. Vos, cassador, ¿que faríau lo servey de dirnos si alguna casa de las de més aprop, en tombant á l' altre costat de carena, recullen pobres!

—No ho sé, perque soch de lluny y no estich gayre enterat d' aquest país; pero sembla que en qualsevol os recullirán.

—Ay, tantdebó, perque estém cansats de caminar y som mitj morts de fret.

—¿Que veníu de molt lluny?

—Avuy de Sant Joan de las Abadesas, y ahir varem baixar de Camprodón.

—¿Potser ne sou de cap á la montanya?

—Sí, nosaltres som de cap Eugassa; feyam de pagesos y ara no hem tingut més remey que deixar la casa y anárnosen per aquests mons de Deu á demanar caritat.—

Al dir aquestas paraulas los ulls li espurnejavan llágrimas y la dona plorava amargament.

—¿Que heu tingut alguna desgracia?

—Ja veurá; nosaltres teníam un noy, sense cap altre familia, que 'n teníam sort per menar las terras. Havía passat de la quinta ja feya tres anys y quan estava á punt de casarse, un dia 'l batlle li va manar que tenía de presentarse á la casa del comú; ell va anarhi y li va dir que 'l demanavan per soldat y que tenía d' anar á servir al Rey. Jo me 'n vaig estranyar molt perque ja havía sigut quintat y tenía 'l número alt; pero com que los que gobernan no s' avenen de rahons, fills de Deu, no varem tenir més remey que deixarlo marxar cap á la guerra de Cuba. Jo no tenía prous anys pera lliurarlo, ¡sino 'n tenía 58! De diner per compral, ni la cara d' un. Lo qui per aquestas montanyas amunt travallant com un negre pot viure y no deu cap arrendament atrassat al amo, ja pot cantar victoria. Veliaquí que 'l noy va marxar y passaren més de set mesos que no 'n sapiguerem res, ni si era viu ni mort. Nosaltres varem quedar sense ningú pera ajudarnos á guanyar lo pa que Deu nos dó. Jo sol no podía travallar. Entre 'l pes dels anys y la migranya que no 'm deixava may, no era bo per res. La dona sempre frisava ab la recansa del noy fins que va perdre la salut y, per acabarho d' adobar, al cap de mitj any, ó cosa aixís, varem rebre una carta que 'ns duya la trista nova de la mort del hereu.—

Los pobres vellets ploravan amargament, y després d' haverse aixugat los ulls, ab veu plorosa va anar prosseguint:

—Veusaquí la nostra desgracia. Si 'l noy fos viu y fos á casa, no tindríam d' anar á captar per viure, ni hauríam de dormir per las pallissas á patir fret. No tenim pas altre remey en nostra vellesa y aixís tindrém d' esperar la hora de la mort, sense llar ni cambra, á qualsevol banda, qué sé jo ahont irém á parar. Hem marxat de la montanya perque 'l hivernás hi es massa rigurós y s' hi arreplega poch. Ara allá ahont aném encara no ho sé; Deu ho sab. De moment cap aquí vaig á terra plana, que 'l fret no hi toca tant y s' hi passa millor temps. ¡Ay, Deu meu, qui ho hagués hagut de dir que quan casi no pogués móurem havía de corre pel mon captant lo pa, que Deu nos dó, per passar la trista vellesa!—

La dona s' havía quedat endarrera. Ell se va asseure per

eeperarla. Jo vaig deixarlos perque tenía 'l temps molt curt per arrivar á la hora de la consigna en lo Coll d' en Caubet, ahont nos teníam de trobar ab mos companys de cassera. Lo perdiguer, cassant desesperadament, anava y venía per sota y sobre de la carretera.

Anava caminant depressa, molt depressa, camí enllá tot recordant la trista historia que aquell vellet m' havía contat y la situació precaria ab que 's trobavan aquells pobres vellets per culpa de las disbauixas y desacerts dels nostres goberns.

¡Quina impresió més trista 'm deixá l' aspecte d' aquells desventurats sers y aquella relació de la seva desgracia, feta ab cert ayre de resignació, pero en lo que s' hi endevinava una fonda tristesa en mitj d' aquell paisatje nevat, ab lo capvespre d' hivern y 'l fret rigurós que feya!..

Per fi vaig arribar al lloch ahont teníam d' ajuntarnos per fer junts lo camí que faltava per arrivar á Olot. Mos companys m' esperavan feya rato. Després de molt poch ratet d' haver arrivat ab ells, decidirem marxar, nos carregarem cada hú 'l sarró y escopeta y al cap de pochs passos arrivarem al bell cim de la carena. Avans de tombar per l' altre vessant, me giro enredera y veig allá baix, molt avall encara, 'ls dos vellets que caminavan calmosament, ella més á poch á poch que ell, aquest un petit tros endavant d' aquella. Tristos, enfredorats, anavan fent sa trista vía...

Decantarem la carena, seguint ubaga avall. La montanya de Santa Magdalena, 'ls espedats puigs de Secalm, Cubell y Mirayas destacavan sas retalladas siluetas sobre del vermellós cel de la posta...

Va anarse enfosquint per moments; tot quedá embolcallat ab las misteriosas ombras de la nit. En mitj d' aquell imponent silenci, no s' ohían més remors que 'ls lladruchs dels gossos de las masías més properas y la fressa del mitj-jorn que passant arremolinava fullas secas y rondinejava entre 'ls brancatjes dels arbres desfullats.

Y al cap de no gayre estona, com ecos apagats de planys ó plorallas pel jorn que moría, van sentirse las campanas de las hermitas de la rodalía, y més aprop las d' allá baix á Ridaura que ab sons mesurats y tristos senyalavan l' *Angelus*.

CELESTÍ DEVESA

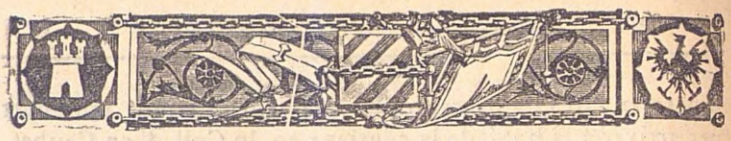

LA GUERRA

Feréstega barreja
d' ira, d' odi y d' enveja,
que brollan del abim;
foguera malehida
que, al esclatar la vida,
forjá lo primer crim.

D' aque'la sagnanta hora
la lluyta assoladora,
com monstre malehit,
ab esglayant feresa,
d' engolir jovenesa
no para dia y nit.

D' amors y de bonansas
fa penas y venjansas
qu' esclatan á son pas;
de pobles fa batuda,
de llágrimas beguda,
¡de cors de mares jas!

Tempesta que 's dilata,
que arruna, immola y mata,
ja ab fona, ja ab coltell,
ja, més ensinestrada,
ab fletxa enmatzinada,
destral, llansa ó fusell.

Y pel planeta vola
y destruheix y assola,
com llamp foragitat;
y ab dolorida queixa,
¡ni un pam de terra deixa
sens esse' ab sanch marcat!

Y passan las centurias,
ciutats, valls y boscurias
transforma 'l pas del temps:
los barbres despareixen,
ciencias y arts floreixen
y 'l hom s' eleva ensemps.

Mes la sagnanta fera
no para sa carrera;
sols nom y arma ha mudat;
ab docta sutilesa,
se diu desquit, grandesa,
conquesta ó llibertat.

Mes ab distint ropatje,
igual es lo carnatje,
idéntichs los horrors;
sas gestas més preuhadas,
sas vérges deshonradas
y camps rublerts de morts.

Sos fets, sos llors, sas glorias,
derrotas y victorias,
se compran á igual preu;

ab llars desamparadas,
ab mares desoladas,
¡ab sanch brollant arreu!...

. . . . . .
. . . . . .

¡Oh miserable terra!
mentres la fera guerra
alena á ton recés,
¡mentida es ta bellesa,
falornia ta grandesa,
y escarni ton progrés!

DOLORS MONSERDÁ DE MACIÁ

CABELLS BLANCHS

Arreplegant sa hermosa cabellera,
lo sol traspassa 'l límit ponentí,
y en l' horitzó del orto, riallera,
flor del cel, una estrella 's veu lluhí.

Batent sas alas corre per las serras
l' oreig remorejant trista cansó,
y l' última aureneta en altras terras
corre á buscar més llum y més calor.

Y tu, pubilla, la gentil donzella,
d' aquesta vall regina de las flors,
t' has reclós en ta cambra, com aucella
que esfullaren lo niu de sos amors.

¡T' has reclosa! ¿y per qué? perque al mirarte
capritxosa á la lluna del mirall,
no ha sabut lo teu goig impresionarte,
y una llágrima te queya cara avall.

¡Miravan tant tos ulls sempre curiosos,
y en las trenas d' asabetja de tos rulls,
uns cabells, com de plata, tormentosos
han ferit ab sos raigs tos dolsos ulls!

L' impresió que ton cor ha rebut ara,
no avesat á las penas, t' ha sorprés,
quan, riallera, al mirall l' hermosa cara,
te volía oferí una gracia més.

¿Que no has vist al jardí la clavellina
desprenguent del esqueix l' últim clavell?
donchs, ¿que tems, si en eixa hora ponentina
llansa la flor darrera ton cabell?

Ah, no amaris tos ulls ab plor que escalda,
per la nova que reb ton verge cor;
¡no sanglotis si veus caure á la falda
de joventut la esgroguehida flor!...

Arreplega la espessa cabellera
per traspassá 'l crepúscul vespertí,
que en las trenas d' un cel de primavera,
los estels del hivern volen lluhir.

Mes, no anyoris del rostre l' hermosura,
que es un goig que afalaga passatger;
vanitat d' un moment, que tan sols dura,
lo que dura un clavell al claveller.

¡Quin error, si es que 't creyas enganyada,
que la bellesa ab son plumatje d' or
te tindría ab sas alas acotjada,
besante sempre ab sos petons d' amor!

¿Veus la terra també com se despulla
de galas que li dava 'l mes de Maig?
¿Veus del arbre com cau la seca fulla,
y 'l sol cloure á ponent son últim raig?

Donchs no penis ton cor ab vana queixa
si endivás aquell pas que ha de seguí
l' atractiva bellesa que te deixa;
que es en va retenirla en son camí.

Es l' eterna mudansa indefinida
que 'ns ensenya lo temps ab son pas breu...
naixer, viure y morir; exa es la vida;
sábia lley que en lo mon va dictar Deu.

Mes ditxosa de tu que ab un somriure
pots cambiar bellament ton amarch plor,
perque un jorn la bellesa pogué escriure
lo seu nom en lo llibre de ton cor.

¿Y, qué hi fa que en tas galtas ab llestesa,
hi retiri las delicias de son vel,
si ha deixat dins ton cor, ple de puresa,
per brillarhi tot temps son milló estel!

Y ton ánima, ab sa llum iluminada,
dins tos ulls més radianta brillará;
y la flor de tas galtas, perfumada,
cap hivern esfullarla lograrà.

Dissipa 'l pensament que te tortura,
y alsa la vista, perque vegi 'l mon
que si perts de ta cara l' hermosura,
la puresa conservas en ton front;

y si, hermosa, pels homes soberana,
fores reyna en la tendra joventut;
ho serás avuy més mostrant ufana
la bellesa sublim de la virtut.

PERE DE PALOL

CRISTO EN LA CREU

«Perdonéulos que no saben lo que 's fan.»

¡Ay! quin cor no voldrá serne tot flamas,
y quin pit tot amor esser no vol,
per estimar al Cristo que agonitza,
lo dols Jesús que per nosaltres mor.

¡Y quín cor no voldría esserne alhora
tots los cors junts, per esser més grandiós
l' amor ofert al Mártir del Calvari,
l' amor ofert al nostre Redemptor!

¡Quí contemplantne á tot un Deu fet home
per purgarne de crims al ingrat mon,
no sent son pit que s' obre, per fugirli
un cor que ja es del Deu que per ell mor!

¡Y quí podrá mirar sens enternirse
cubert de sanch y llagas son pur cos,
sos ulls ja mitj cegats per l' agonía,
y son llabi febrós per set d' amor!

Ell dalt la creu sofreix las penas totas
¡ay! de la humanitat sense perdó,
y paga Ell ab sa sanch tant estimada
la redempció de tots los pecadors.

Ell s' ofereix com víctima á son Pare,
demanant tot lo pes de son rigor,
y Ell accepta sofrir del cel las iras
mentres pugui salvar per sempre 'l mon.

Desde 'l primer pecat de nostres pares,
fins aquell últim crim que tindrá lloch,
nos paga tots los crims ab sanch doblada,
volent per recompensa nostre cor.

Ell sols per conquistarnos una ditxa,
perduda per Adam, quan probá un goig,
baixá del cel, va naixer de María,
y á la terra portá llum y conhort.

Jesús volgué venir entre unas pallas
mostrant que la pobresa es un honor,
y que res significa al cel un trono
quan la virtut no nía dintre 'ls cors.

L' obediencia ensenyá obehint á sos pares,
lo travall travallant sense repós,
l' humilitat trenta anys obscur vivintne
fentne la caritat á dolls per tot.

Ell deslliurá l' esclau, rompé cadenas,
y predicant sa lley, códich d' amor,
un fré posá als desordres de la terra,
y en lo cor dels malvats la confusió.

Y quan fou ensenyada sa doctrina,
va sagellar sas obras ab sa mort,
y contemplant la humanitat salvada
tota sa sanch va dar sublím llavors.

Gustosíssim sufrí per redimirla,
y tantsols en sa inmensa set d' amor,
pregava al Etern Pare per las ánimas
dels que martiritzavan son pur cos.

Perdó deyan sos llabis cada volta
que un altre insult li feyan los sayons,
¡ay! perdonéulos, deyan sas miradas
per aturar del cel l' ira y 'l tró.

No saben lo que 's fan, deya sa boca
seca de set y closa per la mort:
perdonéulos, que tota ma sanch dono
per salvarlos y tindre son amor.

ANTONIA PUJAL Y SERRA

FLORS D' ADMETLLER

(ÍNTIMAS)

Jo no sé qué será, mes cada día
al despertar rendit
de lluytar ab l' insomni y 'l cansanci
mentres dura la nit...
una visió esplendent, lo que m' alena
en mon sofrir etern,
lo raig de primavera qu' il-lumina
de mon ánima trista 'l fret hivern;
se m' apareix riallera, y m' amanyaga
y veig al devant meu
un rostre hermós que dolsament me mira,
y aquell rostre es el séu.

Jo sento sa mirada melangiosa
com se filtra en mon sér
y m' ubriaca de ditxa y 'm trastorna
y m' abat sens volguer...
y 'm sembla qu' una má m' estreny las mevas
ab passional ardor
y que sobre 'ls meus llavis altres llavis
posan un bés d' amor...
Y desperto cansat.

En mos oídos,
com eco que la brisa ja ha esfumit,
sona una veu, la seva, que murmura,
ressonant en mon pit:
—Esperansa, amor meu, jo també espero
y sofreixo per tú!—
Obro 'ls ulls y entorn miro... ¡Un altre día!
¡Un altre sol que llú!...
Y travallo de nou, y de nou lluyto
ab esperansa y fé...
Si sofreixo... ¿qué hi fá?... ella, y es ella...
¡ella sofreix també!...

EDUARD GIRBAL JAUME